

הלימוד מוקדש לעילוי נשמת האב המסור והאהוב -
 ישראל חיים בן אברהם ורבקה שטרנברג, שנפטר בב' שבט תשס"ג

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ירמיהו פרקים כ"ה-כ"ו

פרק כ"ה

פרקנו הוא הפרק הראשון בירמיהו הנפתח בציון התאריך בו נאמרה הנבואה. במהלך הנבואה מסכם ירמיהו עשרים ושלוש שנים שבהן ניסה, לשווא, להחזיר את העם בתשובה ולהביאו לתקן את דרכיו. כיוון שהעם סרב להישמע לנבואות הוא צפוי להיענש בידי מלך בבל, שיחריב את הארץ וישעבד את העם.

בחלקו השני של הפרק (טו-לח) מתרחבת הפורענות מעבר לגבולות ישראל. הנבואה מתארת את 'כוס יין החמה' שבה ישקה ה' את העמים ובכך יביא לחורבנם. ככל הנראה המראה הנבואי בפסוקים אלו מסמל את השתלטות האימפריה הבבלית על העמים ועל הממלכות המוזכרים בנבואה.

1 בפרקנו האויב מצפון מזוהה לראשונה עם האימפריה הבבלית, ושלטונה נקצב לשבעים שנה (יא-יב) (ראו בהרחבה להלן). מה משמעותו של פרק זמן זה? ראו ישעיהו כ"ג, טו-יז; תהלים צ"ז.

2 ה' מכנה את נבוכדנאצר בתואר 'עבדי' (ט) ומתארו כמי שנועד להוציא לפועל את תכניתו. מאידך, הוא מתאר את העונש הקשה שיבוא עליו לאחר שבעים שנה, מידה כנגד מידה (יב-יד). חשבו מהי משמעות היחס המורכב למלך בבל. העזרו בפסוקים העוסקים במלך אשור בישעיהו י"ה-כ.

3 'קח אֶת-כּוֹס הַיַּיִן הַחֲמָה הַזֹּאת מִיַּד יְהוָה וְהִשְׁקִיתָהּ אֶתְּכָל הַגּוֹיִם' (טו) בחלק זה של הנבואה מוזכרת (לראשונה בספרנו), נבואה של ירמיהו על הגויים, תפקיד שניתן לו כבר בנבואת ההקדשה.

א עקבו אחר מיקומה של יהודה ברשימת העמים (יח) ואזכוריה בהמשך הנבואה (כט, ל), וחשבו מה מקומה של יהודה בפורענות המתרגשת ובאה על העולם.

ב שימו לב לשם החריג ולדרך בה מוזכר המלך הסוגר את הרשימה - 'וּמֶלֶךְ שִׁשַׁן יִשְׁתָּה אֶחְרֵיהֶם' (כו). ראו את דברי הוד"ק כאן: 'ומלך ששן - מלך בבל, וכן תרגם יונתן, וששן היא בבל באלפא ביתא דא"ת ב"ש"'.*

* כתב א"ת ב"ש - צופן שבו כל אות מסומלת באות המקבילה לה מסוף האלף-בית. כלומר א'='ת'; ב'='ש'.

4 הפורענות על הגויים מסומלת בשתיית כוס יין מורעל. עיינו בפסוקים טז ו-כז וחשבו מדוע נבחר דווקא הדימוי של שתיית יין לסמל את הפורענות המתרגשת על העמים. ניתן לגלות רובד נוסף למשמעות המעשה הסמלי בהשוואה בין הציווי על השתיה בפרקנו (בפסוקים כז, כט) לפרשת סוטה (במדבר ה', יט ו-כא). התמקדו בפועל 'הנקי' ובתיאור ה'נפילה'. מהי לדעתכם משמעות הדמיון בין שני המעשים?

פרק כ"ו

פרקנו שב ועוסק בנבואת ירמיהו על היכל ה', נבואה שהופיעה לראשונה בפרק ז', אך הפעם מזווית שונה. בעוד שפרק ז' התמקד בתוכן הנבואה, פרקנו מתמקד בסיפור המשפט שנערך לירמיהו בעקבות דברי הנבואה שנשא על חורבן המקדש (המתוארים בתמצות בפסוקים א-ו), ובהצלת ירמיהו מהמוות הצפוי לו בעקבות דבריו. ירמיהו מואשם בידי הכהנים בהאשמה חמורה, אך תשובתו איננה עונה באופן ישיר להאשמתם, והוא מביא טענה אחרת להוכחת חפותו. הסיפור כולו מציג בפנינו את תפיסת הקדושה המעוותת של העם ביחס לירושלים.

5 א) עיינו בפסוקים ט ו-יא ונסו להגדיר את ההאשמה המוטחת בירמיהו - שימו לב לתפיסת הקדושה של ירושלים המונחת ביסודה.

ב) נאום ההגנה של ירמיהו בנוי מכמה טיעונים: במה מתמקד הטיעון הפותח והסוגר (יב, טו), וכיצד עונה טיעון זה להאשמה המוטחת בו? בפס' יג הנביא מעלה טיעון נוסף. כיצד תורם טיעון זה להגנתו של ירמיהו?

6 בתהליך המשפט מעורבות קבוצות שונות - הכהנים, הנביאים, השרים והעם. בשונה מהנביאים והכהנים הניצבים כנגד ירמיהו ותובעים את מותו, והשרים שתפקידם לשפטו, תפקידו של העם בתהליך זה איננו ברור. עקבו אחר עמדות העם בפסוקים ז-ט, יא-יב, טז. שימו לב כיצד לאורך הסיפור חלות תנודות בדעת הקהל וחשבו מניין הן נובעות.

7 לאחר זיכויו של ירמיהו בידי השרים והעם נזכרים שני תקדימים של נביא שניבא נבואות פורענות על ירושלים: המקרה של מיכה המורשתי (יח-יט) והמקרה של אוריהו בן שמעיהו (כ-כג). מה ההבדל בין שני התקדימים, וכיצד ניתן להסביר את הבאתם זה לצד זה? ראו את תשובת התוספתא, ולעומתה את פירושו של המלבי"ם, ועמדו על ההבחנה בזהות הדוברים ובתפקידו בסיפור של כל אחד מהתקדימים:

תוספתא סוטה ט"ה: 'מיכה המורשתי היה נבא בימי חזקיה מלך יהודה...' אמרו כשרים שבהן, רשעים שבהן אמרו: 'וגם איש היה מתנבא בשם ה' אוריהו בן שמעיהו'... כל פרשה זו עירובי דברים, מי שאמר זה לא אמר זה.

מלבי"ם: (כ) וגם איש היה מתנבא - עתה מודיע כותב הספר שטענת זקני העם לא היה מועיל להציל את ירמיה ממות, כי בזמן ההוא בעצמו התנבא אוריהו גם כן כדברי ירמיה, וגם הוא נבא בשם ה', ובכל זאת נהרג ע"י המלך.

הרחבה

קרב כרכמיש

הנבואה בפרק כ"ה פותחת בציון זמן: 'בשנה הרביעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה, היא השנה הראשנית לנבוכדנאצר מלך בבל'. שנה זו נזכרת בעוד כמה מקומות במהלך הספר (למשל בירמיהו מ"ו,ב). שנה זו היתה שנת מפנה בתולדות העולם העתיק בכלל, ובתולדות עם ישראל בפרט. משנת 609 לפנה"ס החלה להתנהל מערכה ממושכת בין מצרים ואשור לבין בבל, האימפריה העולה. יחסי הכוחות בצפון היו שקולים וקשה היה לדעת ידו של מי תהיה על העליונה. ארבע שנים לאחר תחילת המערכה, בשנת 605 לפנה"ס, עלה למלוכה בבבל מלך צעיר בשם נבוכדנאצר. באותה שנה, בקרב המכריע בכרכמיש שעל גדות הפרת (באזור טורקיה של ימינו), ניגפו צבאות אשור ומצרים לפני צבא נבוכדנאצר והוכו מכה ניצחת. אירוע זה מתואר בקצרה במל"ב כ"ד,ז: וְלֹא-הִסִּיף עוֹד מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְצִאת מֵאֶרְצוֹ כִּי לָקַח מֶלֶךְ בָּבֶל מִנְחָל מִצְרַיִם עַד-נְהַר-פְּרָת כָּל אֲשֶׁר הָיְתָה לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם. מִיַּד לֵאחֲרֵי נִיצַחוֹן זֶה נִפְתַּח הַדֶּרֶךְ בְּפָנָיו נְבוּכַדְנֶאצַּר, שֶׁהָחַל בְּמַסַּע כִּיבוּשֵׁים לְהַרְחִיב אֶת-הָאִימְפֵּרִיָּה, הַצְפוּיָה לְהַכְנִיעַ חֶלֶק גָּדוֹל מֵהָעוֹלָם וּלְמַשׁוֹל בְּכִיפָה לְאוּרֻךְ עֶשְׂרוֹת שָׁנִים.

על רקע אירועים אלה מתבהר תפקידה של נבואתנו: לאחר עשרים ושלוש שנות נבואה שבהן התריע ירמיהו על הפורענות העתידה לבוא - מתבהר המצב והאויב מצפון לובש צורה ממשית בדמותו של מלך בבל, נבוכדנאצר - המשמש כשליח ה', שיבוא ויפרע מהעם על סירובו לשמוע במשך שנים אלה. ירמיהו מנבא לעמים ולממלכות חורבן תחת ידו של נבוכדנאצר, אך באותה נבואה מנבא גם את קיצה של האימפריה האדירה.

"וַיְבִינּוּ בַּמֶּקְרָא" < לקט ביאורי מילים לירמיהו פרקים כ"ה-כ"ו

פרק כ"ה (י) קול רמים ואור נר: ביטול הפעולות הרגילות והיומיומיות - קול הריחיים הטוחנות את הקמח ביום ייפסק, וכך גם אור הנר הדולק בדרך כלל בבתים בלילות. בכך מבטא הנביא את הפסקת שגרת החיים היומיומית כתוצאה מהחורבן, יחד עם תיאור הפסקת חגיגות השמחה המיוחדות בחתונות.

(כג) ואת כל-קוצי פאה: כינוי לעמים שנהגו להקיף ולגלח את פאת ראשם, ככל הנראה אלה שנזכרו קודם לכן בפסוק.

(ל) הידד כדרכים יענה אל כל-ישובי הארץ: הנביא מדמה את ה' לדורך ענבים בגת הקורא קריאות 'הידד' לזירוז, כדרך הדורכים, והנמשל הוא על 'דריכת' העמים כולם בעת הפורענות.

(לד) הלילו הרעים וזעקו והתפלשו אדירי הצאן: קריאה לרועים ולבעלי העדרים להתאבל - לזעוק ולילל, ולהתכסות באפר, כיוון שהגיע עת הטבח.

(לז) ונדמו נאות השלום מפני חרון אף ה': מקומות המנוחה והמרעה השלווים של הצאן יחרבו ולא יהיו בהם חיים.